

INGLIZ TILI DUNYO TILI SIFATIDA TUTGAN O‘RNI VA AHAMIYATI

Sapayeva Fazilat,

O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti talabasi

E-mail: sfluckygirl@gmail.com

***Annotatsiya.** Ushbu maqolada ingliz tilining xalqaro muloqatda eng ko‘p ishlatiladigan tillardan biri ekanligi haqida fikr yuritiladi. Ingliz tilining dunyo tili sifatida tutgan rolini o‘rganar ekanmiz, hozirgi kunda ingliz tilining bir nechta variantlari mavjudligini aytib o‘tish joizdir, ayniqsa ularning orasida ikkitasini ajratib o‘tadigan bo‘lsak, bular: Britaniya va Amerika variantlari hisoblanadi. Ushbu maqolada ingliz tilining global til sifatidagi muhimligini ta’kidlaydi, chunki dunyodagi aloqalarning aksariyati ingliz tilida amalga oshiriladi. Jumladan, ushbu maqola ingliz tilini asosiy muloqot tili sifatida ilmiy kashfiyotlar va texnologiya, ta’lim, mehnat, savdo-tijorat, internet, sayohat va turizm, matbuot va ommaviy axborot vositalarida kengroq foydalanishi haqida ma’lumot beradi.*

***Kalit so‘zlar:** ilmiy kashfiyot, texnologiya, ta’lim, mehnat, savdo, tijorat, internet, sayohat, turizm, matbuot, ommaviy axborot vositalari.*

Kirish. Ingliz tili bugungi kunda global kommunikatsiyada katta ahamiyatga ega va u ingliz tilida so‘zlashuvchi va ona tili bo‘lmaganlarning aksariyati o‘zlarining biznes masalalarida yoki biznes tashkilotlarida ingliz tilidan muloqot qilish usuli sifatida foydalanadilar. Ingliz tili zamonaviy dunyoda eng tez rivojlanayotgan tilga aylandi va u sharq va g‘arb, shimol va janubni bog‘lab diplomatiya, fan, texnika va texnologiya, tibbiyot, savdo va tijorat, mehnat bozorida, ilmiy tadqiqotlar, ta’lim, turizm, internet, bank ishi, biznes, reklama, kino sanoati, transport, farmatsevtika va boshqa barcha sohalarda dominant global til sifatida mustahkam o‘rnashgan. Ingliz tilini bilish insonning dunyo qarashini kengayishiga yordam beradi va global jamiyatda o‘zining o‘rinini egallashga yordam beradi chunki u ko‘pgina mamlakatlarda rasmiy tillardan biri sifatida qabul qilingan. Ingliz tili rasmiy til bo‘lgan mamlakatlar va hududlar ro‘yxati 2020 yil holatiga ko‘ra, ingliz tili rasmiy til bo‘lgan 58 ta suveren davlat va 28 ta suveren bo‘lmagan subektlar mavjud. Bugungi kunda, ingliz tili 500 milliondan ko‘proq kishining asosiy muloqot tili bo‘lib, yana 1 milliard 500 millionga yaqin inson uchun ikkinchi til hisoblanadi.

Ingliz tili – ta’lim tili

Ma’lumki, ingliz tili butun dunyoda ta’lim sohasida asosiy rol o‘ynaydi. Oliy ta’lim kitoblarining aksariyati ingliz tilida yozilganligi sababli ingliz tilini o‘rganish majburiy holga aylandi. Dunyoning eng nufuzli oliygohlari qatorida turgan birinchi 10 ta universitet ham aynan ingliz tilida faoliyat yuritadi. Ingliz tili butun dunyo bo‘ylab talabalar, shuningdek, o‘qituvchilar va tadqiqotchilar tomonidan keng

qo'llaniladi, chunki ingliz tili ta'limning turli sohalarida qo'llaniladigan asosiy vosita bo'lib, u ma'lumotlar kitob va jurnallar shaklida saqlanadigan yagona tildir.

Ingliz tili – sayohat va turizm tili

Sayohat va turizm ham milliy, ham xalqaro darajalar bilan bog'liq bo'lganligi sababli, ingliz tili barcha xalqaro sayohat va turizm bo'limlari, sayyohlik agentliklari va kompaniyalari tomonidan keng qo'llaniladigan til hisoblanadi. Chet elga sayohat qilish uchun u mamlakat aholisi bilan muloqot qilish uchun boshqalarning tilini bilish kerak. Demak, sayyohlar dunyoning istalgan mamlakatiga tashrif buyurishlari uchun umumiy til bo'lishi kerak va xalqaro til sifatida ingliz tili maqsadga xizmat qiladi. Dunyoning qaysi mamlakatiga bormang, hamma joyda ingliz tilida sizni tushunishadi. Mahalliy aholi bilan aynan ingliz tilida muloqot qila olishingiz mumkin.

Ingliz tili – fan va texnika tili

Bugungi kunda ingliz tilida ko'plab ilmiy ma'ruzalar, maqolalar, hisobotlar chop etiladi. Internet resurslarining 90 foizi ingliz tilida. Barcha sohalaridagi ma'lumotlarning asosiy qismi birinchi bo'lib ingliz tilida paydo bo'ladi. Adam Xuttner-Koros shunday fikr bildirib o'tgan edi: "akademik maqolalar ingliz tilidagi nashrlarda o'z mamlakatlaridagi nashrlardan bir necha barobar ko'p". Bu shuni ko'rsatadiki, jahon miqyosida e'tirof etilgan asarlar yaratmoqchi bo'lgan olimlar o'z maqolalarini ingliz tilida nashr etishlari kerak, chunki 1998 yildagi statistikaga ko'ra barcha ilmiy jurnal maqolalarining 80% dan ko'prog'i ingliz tilida yozilgan.

Ingliz tili– mehnat bozori tili

Ingliz tilini o'rganishning yana bir afzalligi ishga joylashishdir, chunki ish beruvchilarning aksariyati til ko'nikmalarini, xususan, ingliz tilida muloqot qilish ko'nikmalarini talab qiladi. Buning sababi shundaki, kompaniyalarning aksariyati xalqaro kompaniyalar bilan ishlaydi. Hozirgi kunda talabalarning aksariyati dunyo bo'ylab yaxshi ish imkoniyatlariga ega bo'lish uchun chet davlatda o'qishni afzal ko'rishadi va bunda ularga ingliz tilini bilishgani yordam beradi. Shunday qilib, ingliz tilini chet tili sifatida o'rganuvchilar fan va texnologiya, IT, muhandislik, tibbiyot, huquq, biznes, turizm va boshqa sohalarida o'rganish qobiliyatlarini rivojlantirish uchun ingliz tilini o'rganishi kerak bo'ladi, chunki butun dunyo bo'ylab ushbu sohalaridagi adabiyotlarning aksariyati faqat ingliz tilida yozilgan.

Ingliz tili – savdo va biznes tili

Zamonaviy biznes dunyosida ingliz tili barcha xalqaro biznes, savdo uchun keng qo'llaniladi. Dunyo bo'ylab bitimlarning 90 foizi ingliz tilida tuziladi. Jahon moliyaviy fondlari va birjalari ingliz tilida faoliyat yuritadi. Global til sifatida ingliz

tili ko'p millatli kompaniyalar ehtiyojlarini qondirish uchun xizmat qiladi va u bir biznes tashkiloti va boshqasi o'rtasida aloqa vositasi sifatida ishlatiladi. Jahon savdo tashkiloti (JST) ham o'z faoliyatini asosan ingliz tilida amalga oshiriladi. Biznesda eng so'nggi texnologiyalardan foydalangan holda, elektron pochta, xatlar, hujjatlar, video, faks, telefon va boshqalar kabi aloqa usullari asosan ingliz tilida amalga oshiriladi.

Ingliz tili – internet va ijtimoiy tarmoqlar tili

Ingliz tilining xalqaro til sifatida keng tarqalishi va internetning hech qanday chegaraga ega bo'lmagan tezkor aloqa kanali sifatida paydo bo'lishi bilan ikkalasi ham yangi tendensiyalarni o'zaro ta'minlaydi va globallashtirish asrida ulkan o'zgarishlar olib keladi. Internet paydo bo'lganidan beri u global kontekstda odamlarning muloqot qilish va ingliz tilini o'rganish usullarini tubdan o'zgartirdi va inqilob qildi. Ma'lumki, ingliz tili global til maqomiga erishgan va ingliz tilidan boshqa internet maqsadlarida keng qo'llaniladigan boshqa til yo'q. Bu shuni ko'rsatadiki, internet saytlarining aksariyati (56%) ingliz tilida yaratilgan bo'lsa, boshqa tillarda internet saytlari past foizda yaratilgan. Shunday qilib, ingliz tili xalqaro til bo'lib, hatto veb-saytlarni loyihalash va internetni ko'rib chiqish uchun ham qo'llaniladi.

Ingliz tili – matbuot va ommaviy axborot vositalari tili

Matbuot va ommaviy axborot vositalari sohasida ingliz tili xalqaro miqyosda so'zlashuvchilarning ko'pchiligi tomonidan qo'llaniladigan til bo'lganligi sababli dunyoning asosiy tili sifatida ishlatiladi. Dunyoning yetakchi gazeta va jurnallari ingliz tilida chop etiladi va aksariyat yangiliklar o'z dasturlarini televizorda ingliz tilida namoyish etadi. Discovery, Animal Planet, National Geographic va boshqalar kabi dunyoga mashhur bo'lgan telekanallar ham ingliz tilida olib boriladi.

Ingliz tili hozirda 500 milliondan ko'proq kishining asosiy muloqot tili va yana 1 milliard 500 millionga yaqin inson uchun ikkinchi til hisoblanadi. Ta'kidlash lozimki, dunyoning deyarli yarim adabiyoti aynan ingliz tilida nashr etilgan, xususan, taniqli buyuk ingliz adiblari Uilliam Shekspir, Jonatan Svift, Volter Skot, Charlez Dikkenzlarning ham dunyoga mashhur asarlari ham aynan ingliz tilida yozilgan. Dunyoda bu tilda hatto xitoy mandarin lahjasi va hindi tillaridan ham ko'proq dunyo aholisi gaplashishi ham ingliz tilini jahon hamjamiyatida muhim o'rin egallashiga yaqqol misoldir. Bugungi kunda 23-aprel sanasi butun dunyoda “Xalqaro ingliz tili bayrami kuni” sifatida keng nishonlanib kelinmoqda. Ushbu bayramni ilk bora 2010-yilda arab tili kuni, xitoy tili kuni, fransuz tili kuni, rus tili kuni va ispan tili kuni bilan bir qatorda nishonlashni boshlashgan. Ingliz tili BMTning maxsus

ishchi tillaridan biri hisoblanadi, bu esa ingliz tilini dunyoni eng ko‘p muloqat qiladigan tillardan biri ekanligini bildiradi.

Xulosa. Ushbu maqolada ingliz tilining global til sifatidagi ahamiyati har tomonlama muhokama qilingan va bazi statistik ma'lumotlar ingliz tili xalqaro miqyosda so'zlashuvchi va qabul qilingan yagona til ekanligini isbotlash uchun dalil sifatida keltirilgan. Avvalo, ingliz tilining fan va texnika sohasidagi ahamiyati atroflicha muhokama qilindi. Keyin ingliz tilining ta'limdagi ahamiyati atroflicha muhokama qilindi. Keyinchalik xalqaro mehnat bozori stsenariysi keng muhokama qilindi. Bundan tashqari, biznesda ingliz tilidan foydalanish ta'kidlangan. Shunday qilib, biznes tashkilotlari o'zlarining biznes aloqalarini davom ettirish va o'z bizneslarini ilgari surish uchun ingliz tilidan muloqot vositasi sifatida foydalanishlari uchun ingliz tilining mohiyati aniq muhokama qilindi. ingliz tilining internetga ta'siri muhokama qilindi va ingliz tilini muloqot vositasi sifatida ishlatadigan ko'plab veb-saytlar mavjudligi isbotlangan. Universitet matbuoti. Keyin ingliz tilining sayohat va turizmdagi ahamiyati haqida gapirildi. Bundan tashqari, matbuot va ommaviy axborot vositalarida ingliz tilining ahamiyati har tomonlama muhokama qilindi. Va nihoyat, ingliz tilining o'yin-kulgiga ta'siri tahlil qilindi va bu erda Gollivudda joylashgan televidenie, musiqa va kino sanoati tomonidan ingliz tilidan foydalanish ham ta'kidlandi. Garchi tilga olinmagan ba'zi sohalar mavjud bo'lsa ham, ingliz tili bu sohalarda ham ustunlik qiladi. Yigirma birinchi asrning qiziqarli tendentsiyasi shundan iboratki, Xitoy, Yaponiya, Rossiya, Frantsiya va Braziliya kabi yirik iqtisodiyotlarning ba'zilari ingliz tilining qiymatini global darajada anglab etgach, ingliz tiliga e'tibor qaratmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Hasanboy Rasulov “Oqituvchilar uchun metodik qollanma kitoblari”.
2. J. Jalolov. Ingliz tili o‘qitish metodikasi, "O‘qituvchi" nashriyoti. Toshkent.
3. Jalolov J. Chet tili o‘qitish metodikasi.
4. Siddikova I.A. Metodika prepodovaniya angliyskogo yazıka. T. 2002
5. Saydaliev S. CHet til o‘qitish metodikasidan ocherklar. -N. 2004
6. Crystal, David (2004). *The language revolution* John Wiley & Sons. ISBN 978-0-745-63313-8.
7. Crystal, David (2008). "*Two thousand million?*". *English Today*. 24: 36. doi:10.1017/S0266078408000023. S2CID 145597019. https://en.wikipedia.org/wiki/File:English_language_distribution.svg.
8. The Importance of the English Language in Today's World <https://owlcation.com/humanities/importanceofenglishlanguages>